

Lina Stergiou | Λίνα Στεργίου

Bottom-up, left and right: Vocational Ethics, Creative Activism

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις. Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

WE / THEY: ACTIVISM, COLLECTIVITY

Activism is defined in the *Oxford Dictionary of English* as the policy or action of using vigorous campaigning to bring about political or social change; the policy of vigorous action in a cause, especially in politics.¹ Here, we shall use the term architectural activism to describe diverse architectural practices that, motivated by the idealistic vision of societal participation, first, invent new ways of practicing architecture; second, reflect a move towards new subjects/clients; and third, shift the focus of architectural discourse towards social and political issues. Through my reference to architectural activism I touch on broader issues pertaining to creative activism which apply also to design and art and are dealt with by the AAO project.

In addition to discussing this issue, which is clearly connected with the project, I shall also refer to another two, Professional Ethics and Autonomy, whose connection is, I believe, less obvious yet no less important. I should like these three themes to be the filters through which to examine issues of activism

ΕΜΕΙΣ/ΑΥΤΟΙ: ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ, ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ

Το λεξικό *Oxford Dictionary of English* ορίζει τον «ακτιβισμό» ως την τακτική της σθεναρής δράσης με συγκεκριμένη αφορμή, ειδικά πολιτική.¹ Το λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, προτείνοντας τη λέξη «πρακτικισμός» ως ελληνική απόδοση του όρου, ορίζει τον «ακτιβισμό» ως την πολιτική αντίληψη και πρακτική που δίνει μεγάλη έμφαση στη σημασία της δράσης (κυρίως με έντονες μορφές), του αγώνα για την επίτευξη στόχων.² Με τον όρο «αρχιτεκτονικός ακτιβισμός» θα αναφερθώ εδώ σε ποικίλες αρχιτεκτονικές πρακτικές, οι οποίες –με κίνητρο το ιδεαλιστικό όραμα της συμμετοχής στην κοινωνία– πρώτον, επινοούν νέες πρακτικές για την άσκηση της αρχιτεκτονικής· δεύτερον, σηματοδοτούν τη μετάβαση προς νέα υποκείμενα-πελάτες· και τρίτον, μετατοπίζουν το επίκεντρο του λόγου –κυρίως σε επίπεδο φόρμας και λειτουργίας– που αρθρώνει η αρχιτεκτονική και το εστιάζουν σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα. Μέσα από την αναφορά μου στον αρχιτεκτονικό ακτιβισμό θίγω ευρύτερα ζητήματα του δημιουργικού ακτιβισμού, που αφορούν και το ντιζάιν και την τέχνη, και με τα οποία καταπιάνονται οι δράσεις AAO.

Bottom-up, left and right:
Vocational Ethics, Creative Activism

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις.
Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

and collective action by teams of professionals in architecture, art and design. All three themes serve to clarify the object of the AAO project, but as they exist on different levels they leave some creative gaps which can become the locus for a future approach to the pressing contemporary issues we perceive today, such as the need to reinforce social bonds and protection of the environment.

In the aftermath of 9/11, activism became highly popular in the realm of architecture. The political upheavals we experience nationally and internationally lend themselves to architectural activism, which started with small-scale initiatives and political actions aimed at achieving a broader impact. They also endeavor to study human rights in terms of space, the involvement of entire communities in the process, and the temporary appropriation of the urban fabric: in short, a huge range of collaborative social work. Architectural activism now operates in an expanded field and takes different names depending on its main traits in each case: it may be called bottom-up design, participatory design, collaborative practice, operative practice or design-build studio, in the context of an academic curriculum. Since 2004, these practices have been documented in books, exhibition catalogues, workshops and symposia. I shall stop briefly at two of these publications: first, at the book, *Design like You Give a Damn*,² for its variety of examples of strategic planning and design of projects in many parts of the globe, edited by the US-based Architecture For Humanity – one of the first architectural non-profit organizations to deal with social and political causes as an intermediary between professional designers and those who need their services but have no access to them, while also securing the necessary funds for the projects. In this book, the message conveyed

Πέραν μιας ανάπτυξης του παραπάνω ζητήματος που εμφανώς άπτεται του αντικειμένου των δράσεων, θα αναφερθώ και σε άλλα δύο, την Ηθική του επαγγέλματος και την Αυτονομία, των οποίων η σύνδεση δεν είναι μεν προφανής αλλά, νομίζω, σημαντική. Οι τρεις αυτές νοηματικές ενότητες θα επιθυμούσα να αποτελέσουν φίλτρα μέσα από τα οποία μπορούμε να εξετάσουμε ζητήματα ακτιβισμού και συλλογικής δράσης από ομάδες επαγγελματιών του χώρου της αρχιτεκτονικής, και κατ' επέκταση της τέχνης και του ντιζάιν. Ταυτόχρονα, ενώ και οι τρεις ενότητες διασαφηνίζουν το αντικείμενο των δράσεων ΑΑΟ, επειδή ανήκουν σε διαφορετικά επίπεδα, δημιουργούν δημιουργικά κενά, εντός των οποίων δύναται να διαμορφωθεί ο τόπος μιας μελλοντικής θεώρησης των καιρίων σύγχρονων ζητημάτων που αντιλαμβανόμαστε σήμερα ως ανάγκη ενίσχυσης των κοινωνικών δεσμών και προστασίας του περιβάλλοντος.

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 ο ακτιβισμός άρχισε να γίνεται ιδιαίτερα δημοφιλής στον χώρο της αρχιτεκτονικής. Οι πολιτικές αναταραχές που βιώνουμε σε εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο αποτελούν για αυτόν πεδίο πρόσφορο, και οι νέες ακτιβιστικές πρακτικές που ξεκίνησαν, άρχισαν να εστιάζουν σε μικρής κλίμακας παρεμβάσεις και πολιτικές δράσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν σε έναν ευρύτερο αντίκτυπο. Ο ακτιβισμός επιδιώκει επίσης τη μελέτη των δικαιωμάτων του ανθρώπου όσον αφορά τον χώρο, τη συμμετοχή ολόκληρων κοινοτήτων στη διαδικασία, την παροδική οικειοποίηση της αστικής δομής και τον καθορισμό συγκεκριμένων πλαισίων και θεσμοθετημένων τακτικών όσο αναφορά τον χώρο: πρόκειται για μία τεράστια γκάμα κοινωνικής συμμετοχικής εργασίας. Ο αρχιτεκτονικός ακτιβισμός δρα πλέον σε ένα πολύ ευρύ πεδίο και αποκτά διαφορετικές κατά περίπτωση ονομασίες: ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, μεταξύ άλλων αποκαλείται και «ντιζάιν από τη βάση προς τα πάνω» (bottom-up design),

by the projects and the papers is one of consensus imbued with humanitarian values. The elements of philanthropy prevail and generate a feeling of serenity.

Second, the proceedings of the international open congress, *Camp for Oppositional Architecture*, which opened its doors on June 25, 2004 in Berlin. The proceedings reflect the radical views of organizers and participants alike, and the disillusionment of young architects who saw architecture's revolutionary vision (as they have been taught it) disappearing into the global marketplace, often due to their own teachers. The topics discussed at the congress sought to link urban planning with participation and protest. The organizers stated that *Camp for Oppositional Architecture* was looking for possible ways of resistance within the context of architecture and planning, and posed such questions as "How to criticize the demands of a capitalist production of space?"; "Are there any possibilities to challenge and oppose the order from within the field [...] in a productive way?"; and "What are the relevant oppositional stances, practices, strategies or coalitions that might be imagined and realized today?"

The difference between the two prevailing attitudes in architectural activism –philanthropy and revolt– can be compared with the observation of Morris Ginsberg:³ "In all social relations two opposed elements in human nature are subtly interwoven. The one strain is pre-eminently assertive, expecting resistance on every side and ready to resist [...]. The other is pre-eminently gentle and tender, craving for relationships with others, seeking and giving response." This is essentially a coexistence of opposites, which Kant characteristically described as man's "unsocial sociability" (*Un-gesellige Geselligkeit*), believing that competition activated man's powers and made him overcome his inertia.⁴ Society is not in reality

συμμετοχικό ντιζάιν (participatory design), συνεργατική πρακτική (collaborative practice), λειτουργική πρακτική (operative practice), και εργαστήριο ντιζάιν-κατασκευής (design-build studio) όταν πρόκειται για τμήμα ακαδημαϊκού ιδρύματος. Μετά το 2004 μάλιστα, οι πρακτικές αυτές καταγράφηκαν και παρουσιάστηκαν ευρέως, σε βιβλία, εκθέσεις, καταλόγους, εργαστήρια και συμπόσια. Από τις καταγραφές αυτές σημαντικές είναι πρώτον, το βιβλίο *Design Like You Give a Damn*,³ το οποίο περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία παραδειγμάτων στρατηγικού σχεδιασμού και έργων ντιζάιν σε πολλά μέρη του κόσμου, σε επιμέλεια του οργανισμού *Architecture For Humanity*, ενός από τους πρώτους αρχιτεκτονικούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς που ασχολήθηκε με κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα και λειτουργεί ως ενδιάμεσος μεταξύ εκείνων που έχουν ανάγκη από τις υπηρεσίες των επαγγελματιών ντιζάινερ αλλά δεν έχουν τα μέσα να τις αποκτήσουν, και εκείνων οι οποίοι μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, ενώ παράλληλα ανευρίσκει τους πόρους χρηματοδότησης. Στο βιβλίο αυτό, το μήνυμα που μεταφέρουν τα έργα που παρουσιάζονται, αλλά και τα ίδια τα άρθρα, είναι η ομοφωνία εμποτισμένη με ανθρωπιστικές αξίες· επικρατούν τα στοιχεία της φιλανθρωπίας εκπέμποντας μία αίσθηση ηρεμίας.

Δεύτερον, το ανοιχτό συνέδριο *Camp for Oppositional Architecture*, που ξεκίνησε στις 25 Ιουνίου 2004 στο Βερολίνο, και τα πρακτικά του οποίου περιέχουν τις ριζοσπαστικές δηλώσεις τόσο των οργανωτών όσο και των συμμετεχόντων, καταγράφοντας την απογοήτευση των νεαρών αρχιτεκτόνων που διαπιστώνουν ότι το επαναστατικό όραμα της αρχιτεκτονικής που είχαν διδαχθεί, εξαφανίζεται μέσα στην παγκόσμια αγορά – συχνά εξαιτίας των ίδιων των καθηγητών τους. Στα πρακτικά περιλαμβάνονται θέματα προς συζήτηση τα οποία έχουν στόχο να συνδέσουν τον χωροταξικό σχεδιασμό με τη συμμετοχή και τη διαμαρτυρία. Οι εκπρόσωποι του συνεδρίου δηλώνουν

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις.
Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

based on consensus; it is fractured by different groups possessing different kinds of what Pierre Bourdieu calls cultural and social and economic capital. This capital will distinguish the positions and orientations of individuals in the social system from one another.

To these references from the realms of sociology and philosophy I shall add a third one, from psychoanalysis, because it sheds light on the function of the We/They dipole: In *Civilization and its Discontents*, Freud presented a view of society under constant threat of disintegration because of man's inclination to aggression.⁵ Civilization needs to use various methods in order to check those aggressive instincts. One of those consists in fostering social bonds by mobilizing the libidinal instincts of love. In *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Freud notes: "It is always possible to bind together a considerable amount of people in love, so long as there are other people left over to receive the manifestation of their aggressiveness."⁶ And while civilization aims at establishing strong identifications between the members of society and binding them in a shared identity, a collective identity – "We" – is the result of an investment which necessarily implies the existence of a "They". On the basis of this We/They distinction, Chantal Mouffe⁷ constructed the *Friend/Enemy* dipole, an agonistic model of political expression in which neither component should be destroyed; on the contrary, democratic institutions must preserve it as a conduit for the productive channeling of conflictual, agonistic expressions.

Going back to the nature of the discourse –attitude of philanthropy and attitude of revolt– propounded in our two records of architectural activism (*Design like You Give a Damn* and *Camp for Oppositional Architecture*), consensus and opposition are two sides of the same

ότι το *Camp for Oppositional Architecture* αναζητά πιθανούς τρόπους αντίστασης μέσα στο πλαίσιο της αρχιτεκτονικής και του χωροταξικού σχεδιασμού. Θέτουν επίσης ερωτήματα με το ακόλουθο πνεύμα: «Πώς μπορούμε να ασκήσουμε κριτική στις απαιτήσεις της καπιταλιστικής παραγωγής χώρου;»· «Υπάρχουν τρόποι να αμφισβητήσεις την τάξη των πραγμάτων και να της αντισταθείς μέσω της αρχιτεκτονικής [...] με παραγωγικό τρόπο;»· και «τι είδους θέσεις, πρακτικές, στρατηγικές ή συμμαχίες μπορεί να φανταστεί κανείς σήμερα για να δηλώσει την αντίθεσή του, οι οποίες να είναι και υλοποιήσιμες;».

Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των δύο κυρίαρχων στάσεων του αρχιτεκτονικού ακτιβισμού –της φιλανθρωπίας και της ανταρσίας– μπορεί κάλλιστα να παραλληλιστεί με την επισήμανση που κάνει ο Morris Ginsberg:⁴ «Στην ανθρώπινη φύση συνυπάρχουν δύο αντίθετα στοιχεία που είναι πάντοτε παρόντα στις κοινωνικές σχέσεις. Η μία τάση είναι μονίμως σε εγρήγορση, αναμένει την αντίσταση από παντού και είναι σε ετοιμότητα για αντίδραση [...]. Η άλλη είναι εξεχόντως ευγενική και τρυφερή, και επιθυμεί εναγωνίως τις σχέσεις με τους άλλους, αναζητώντας και προσφέροντας ανταπόκριση». Πρόκειται στη βάση της για μια συνύπαρξη των αντιθέτων, στην οποία αναφέρθηκε και ο Kant χρησιμοποιώντας τη χαρακτηριστική φράση «η αντικοινωνική κοινωνικότητα του ανθρώπου» (*Ungeellige Geselligkeit*), πιστεύοντας ότι ο ανταγωνισμός ήταν το στοιχείο που ενεργοποιούσε τις δυνάμεις του ανθρώπου, που τον έκανε να ξεπερνάει την αδράνειά του.⁵ Η κοινωνία διόλου δεν στηρίζεται στην ομοφωνία· κατακερματίζεται σε διαφορετικές ομάδες, οι οποίες κατέχουν σε διαφορετικές μορφές εκείνου που ο Pierre Bourdieu αποκαλεί πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο. Το κεφάλαιο αυτό είναι που διαχωρίζει τη θέση και τον προσανατολισμό των ανθρώπων μέσα στο κοινωνικό σύστημα. Στις σημειακές αυτές αναφορές από τα πεδία της κοινωνιολογίας και της φιλοσοφίας

coin and the differentiation between them is merely topographical. Both consensus and opposition are theoretical constructs referring to one and the same subject. There is no rejection without end, just as there is no such thing as absolute consensus. There can be no accord without some opposition; an idea generates bonds of love, and an enemy becomes the object of opposition, which only serves to strengthen the collective ties among the members.

Architectural activism is developed by groups whose members are linked with strong ties. The ties are powerful because members came together to realize a powerful common vision and to resist, fight or overthrow an “enemy”. The “enemy” can be either a specific entity (an idol, an egocentric architect or artist) or some less concrete entity (capitalism, the market, a frivolous other). In the case of *Camp for Oppositional Architecture*, its members are fighting against the political, the social and even the architectural establishment, which has cashed in its ideology to become a hard player in the world market and in the global value system.

Architectural activism mobilizes passion and channels it into creative paths. It functions as a punch bag in the conflict on political and social issues that, under different circumstances, would not concern architecture and would render the profession irrelevant and obsolete.

PROFESSIONAL ETHICS

According to Harold Perkin, “The professional ideal was based on trained expertise and selection by merit [...]. The professional proved himself by persuading the rest of society and ultimately the state that his service was vitally important and therefore worthy of guaranteed reward.”⁸ Since, according to Perkins, it is

ας, θα προσθέσω και μία τρίτη, από τον χώρο της ψυχανάλυσης, διότι διαφωτίζει τους λόγους και τους τρόπους με τους οποίους λειτουργεί το δίπολο Εμείς/Αυτοί: ο Freud, στο έργο του *Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας*, διατυπώνει την άποψη ότι η κοινωνία βρίσκεται μονίμως υπό την απειλή της αποσύνθεσης λόγω της τάσης των ανθρώπων να είναι επιθετικοί.⁶ Ο πολιτισμός, για να μπορέσει να ελέγξει αυτά τα επιθετικά ένστικτα, πρέπει να χρησιμοποιήσει διαφορετικές μεθόδους. Μία από αυτές είναι να καλλιεργεί τους κοινωνικούς δεσμούς μέσω της κινητοποίησης του γενετήσιου ενστίκτου (της λίμπιντο). Στο έργο του *Ομαδική ψυχολογία και ανάλυση του Εγώ* υποστηρίζει ότι «η δύναμη της αγάπης μπορεί πάντοτε να δένει μεταξύ τους πολλούς ανθρώπους, αρκεί να υπάρχουν και εκείνοι που θα υποστούν την εκδήλωση της επιθετικότητάς τους».⁷ Και ενώ στόχος του πολιτισμού είναι να δημιουργεί δυνατές ταυτίσεις μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας, και να τα ενώνει μεταξύ τους με μία κοινή ταυτότητα, η συλλογική ταυτότητα, το *Εμείς*, είναι το αποτέλεσμα μίας επένδυσης που αυτομάτως υπονοεί και την ύπαρξη του *Αυτοί*. Πρόκειται για μια αναπόφευκτη συνθήκη. Με βάση τον διαχωρισμό⁸ *Εμείς/Αυτοί*, η Chantal Mouffe κατασκεύασε το δίπολο *Φίλος/Εχθρός*, ένα αγωνιστικό μοντέλο για την πολιτική έκφραση σύμφωνα με το οποίο καμία από τις δύο συνιστώσες δεν πρέπει να καταστραφεί. Αντιθέτως, οι δημοκρατικοί θεσμοί πρέπει να το συντηρούν έτσι ώστε να μπορούν να διοχετευτούν οι συγκρουσιακές, αγωνιστικές εκφράσεις με παραγωγικό τρόπο.

Επανερχόμενη στη φύση του λόγου –τη στάση φιλανθρωπίας και τη στάση ανταρσίας– που εκφέρεται από τα δύο παραδείγματα καταγραφής αρχιτεκτονικού ακτιβισμού (*Design like You Give a Damn* και *Camp for Oppositional Architecture*), η ομοφωνία και η εναντίωση αποτελούν τις δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος και η διαφοροποίηση μεταξύ τους είναι μονάχα τοπογραφική. Τόσο η ομοφωνία όσο και η άρνηση είναι θεωρητικές

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις.
Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

status rather than market value that determines the remuneration for a profession, their rewards were negotiated in the wider societal market of prestige and the social value placed on their service rather than by the sale of their labor in the economic market place.⁹

On this point, Larson believes that “the further one moves from the classic market situation of the free personal professions, the more purely ideological do the professional claims of disinterestedness become. [...] These claims, typical of the legitimizing ideology of profession, reflect the structural characteristics of unproductive labor and of a singular market situation. [...] The very extension of the term [“profession”] beyond the classic professional situation of “free” and unproductive work is ideological.”¹⁰

Every profession has both marketable and non-marketable characteristics. And while the latter make up the spirit and the ethics of the profession, contribute to shaping the ideological trends which reinforce the bonds among its members and add to its standing by investing it with the traits of a vocation, the former have to do with bureaucratic matters and negotiations between members of the professional community and the state regarding the valuation of the profession’s services and its correlation to other related and competitive-or not- fields. The engagement of architecture or any other profession with the spheres of the social and the political reflects a turn towards ethics. This soon elevates architecture into a privileged occupation and gives it the right tools for negotiating with the social and political powers. In other words, activism –devoted as it is to serving the public, often for no material gain, and due to its high ethical standards– manages to add status to the profession whose identity it promotes.

Less by the quality of the profession’s

οντότητες που αφορούν το ίδιο και το αυτό υποκείμενο· δεν δύναται να υπάρξει ταύτιση χωρίς έστω και λίγη εναντίωση, ούτε εναντίωση χωρίς κάποια ταύτιση. Δεν υπάρχει ούτε άρνηση χωρίς τέλος, ούτε απόλυτη ομοφωνία. Μία ιδέα δημιουργεί ερωτικούς δεσμούς και ένας εχθρός γίνεται το υποκείμενο της εναντίωσης, το οποίο απλώς ενδυναμώνει τον συλλογικό δεσμό μεταξύ των μελών.

Ο αρχιτεκτονικός ακτιβισμός αναπτύσσεται από ομάδες, τα μέλη των οποίων συνδέονται μέσω ισχυρών δεσμών. Και οι δεσμοί είναι δυνατοί διότι τα μέλη συνευρέθηκαν για να πραγματοποιήσουν ένα σημαντικό κοινό όραμα και να αντιδράσουν, να αντισταθούν ή να ανατρέψουν έναν Εχθρό. Ο Εχθρός μπορεί να είναι μία συγκεκριμένη οντότητα (ένα ίνδαλμα, ένας εγωκεντρικός αρχιτέκτονας ή καλλιτέχνης), είτε μία λιγότερο συγκεκριμένη οντότητα (ο καπιταλισμός, η αγορά, η τάξη, ο επιπόλαιος άλλος). Στην περίπτωση του *Camp for Oppositional Architecture*, τα μέλη του μάχονται ενάντια στο πολιτικό, κοινωνικό και αρχιτεκτονικό κατεστημένο που εξαργύρωσε την ιδεολογική του αξία για να αποκτήσει ένα δυνατό χαρτί στην παγκόσμια αγορά, αλλά και ενάντια στο παγκόσμιο σύστημα αξιών.

Ο αρχιτεκτονικός ακτιβισμός κινητοποιεί το πάθος· και το κινητοποιεί μέσα από δημιουργικές οδούς. Λειτουργεί σαν σάκος του μποξ όσον αφορά τη διαμάχη πάνω σε πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα, τα οποία υπό άλλες συνθήκες δεν θα αφορούσαν καθόλου το αρχιτεκτονικό επάγγελμα και θα το είχαν καταστήσει άσχετο με τα ζητήματα αυτά, όσο και παρωχημένο.

ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Σύμφωνα με τον Harold Perkins, «η ειδικότητα που έχει αποκτηθεί κατόπιν εξειδικευμένης εκπαίδευσης και η επιλογή βάσει της αξίας αποτελούν το επαγγελματικό ιδεώδες [...]». Ο επαγγελματίας αποδεικνύει την αξία του με το να πείθει την υπόλοιπη κοινωνία, και τελικά το

object –a good or better design– and more through its programmatic actions, activism can also promote three key aspects of the profession that adopts it. *First*, it refreshes its *cognitive field* in view of the new social changes. *Second*, it updates its *normative dimension* by adopting a new code of ethics which includes sustainability and serving the underprivileged. *Third*, it enhances its *perceived value* by underscoring the special characteristics that set the profession apart from others and raise its standing.¹¹ The development of these attributes then allows society and/or the state to grant Autonomy and self-regulation to the profession.

As Ulrich Beck notes, agents outside the political or corporatist system often form political sub-systems that enter into the political arena “shaping society from below.”¹² Architecture, with the aid of architectural activism, has become one such political sub-system. Activism enables architecture –or any other profession which adopts activism to promote its members’ professional identity– to turn from a plain “system of experts” to a force within the public sphere of democracy, to negotiate with the other players (politicians, collective and social agents) an important position in spatial decision-making and outrun its rival expert groups. With the aid of architectural activism, architecture has now become such a political subsystem.

AUTONOMY

The ideal professional Autonomy is the antithesis of proletarianization: the practitioners themselves determine what work to do and how to do it. Professional Autonomy allows them to emphasize discretion in their work, to assert their own judgment and responsibility as arbiters of their activities. An ideal professional Autonomy, which is

κράτος, ότι οι υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει είναι σημαντικές και επομένως αξίζουν μία εγγυημένη αμοιβή».⁹ Η διαπραγμάτευση, λοιπόν, των αμοιβών βασίζεται στο κύρος του επαγγέλματος εντός της ευρύτερης κοινωνικής αγοράς και στην κοινωνική αξία που θεωρητικά ανταποκρίνεται στην παροχή των υπηρεσιών του, παρά στην πώληση της εργασίας στην οικονομική αγορά.¹⁰ Εδώ, η άποψη της Larson είναι ότι «όσο περισσότερο απομακρύνεται κανείς από την κλασική κατάσταση που επικρατεί στην αγορά των ελεύθερων επαγγελματιών, τόσο πιο αγνά ιδεολογικές γίνονται οι ανιδιοτελείς επαγγελματικές αξιώσεις. [...] Οι αξιώσεις αυτές, χαρακτηριστικές της ιδεολογίας που επιχειρεί να νομιμοποιήσει το επάγγελμα, αντανάκλουν τα δομικά χαρακτηριστικά της μη παραγωγικής εργασίας και μιας αγοράς με μονοπωλιακά χαρακτηριστικά. [...] Αυτή η επέκταση της σημασίας του όρου [«επάγγελμα»], πέρα από την κλασική επαγγελματική κατάσταση της «δωρεάν» και μη παραγωγικής εργασίας, είναι ιδεολογική».¹¹

Κάθε επαγγελματικό πεδίο διαθέτει εμπορεύσιμα και μη εμπορεύσιμα χαρακτηριστικά. Και ενώ τα δεύτερα συγκροτούν το πνεύμα και την ηθική του επαγγέλματος, λειτουργούν προς τον σχηματισμό ιδεολογικών κατευθύνσεων που ενισχύουν τους δεσμούς των μελών της επαγγελματικής κοινότητας, και αποδίδουν κύρος στο επάγγελμα προσδίδοντας του χαρακτηριστικά λειτουργήματος, τα πρώτα έχουν να κάνουν με γραφειοκρατικά ζητήματα και διαπραγματεύσεις μεταξύ μελών της επαγγελματικής κοινότητας, του κράτους και των ιθυνόντων για την αποτίμηση των υπηρεσιών του πεδίου και τον συσχετισμό του με άλλα συναφή και ανταγωνιστικά -ή μη- πεδία. Η ενασχόληση της αρχιτεκτονικής και κάθε επαγγέλματος με οτιδήποτε άπτεται της κοινωνίας και της πολιτικής υποδηλώνει ή επικοινωνεί μία στρόφη προς την ηθική. Γεγονός που σύντομα εξυψώνει σε προνομιούχο το επάγγελμα και το εφοδιάζει με τα σωστά εργαλεία για τη

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις.
Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

one of the main traits of genuine professions, together with *specialization* and the *emphasis on credentials* means that professionals have total control over those personal, social, economic, cultural affairs which their body of knowledge and skill addresses. Autonomy means literally to make one's own laws.

Yet according to Castoriadis, Autonomy is no mere "Self-institution" and bears little relation to Kant's definition. It does not consist in acting according to some law set in stone by an immutable Reason; it is the constant self-questioning about the law and its foundations as well as the capacity to make, to do and to institute.¹³

In the political review *Socialism or Barbarism*, Castoriadis described Autonomy as the political activity that questions our own representatives and transforms our institutions. The autonomous effort aims not at a complete, finalized system that will take no further change, but rather at initiating and constantly renewing a decisive and thoughtful effort to reshape institutions to meet our recognized needs and desires. Autonomy for Castoriadis is not merely "Self-institution", which occurs everywhere in society, most often in the form of Heteronomy, as a way of concealing the self-instituting process and attributing it to some extra-social and supra-natural source.¹⁴ And while there is a constant battle between Autonomy and Heteronomy –between the assertion of Autonomy and that which erodes its closely connected elements– both of them work in parallel to alter themselves and each other.¹⁵

Talking about the artistic field, Pierre Bourdieu defines Autonomy, together with Heteronomy, as the site of struggle for relative power. While Heteronomy favors those who dominate the field economically and politically, Autonomy is for those without specific

διαπραγματεύση με τις κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις. Με άλλα λόγια, ο ακτιβισμός- με την αφοσίωσή του στο να υπηρετεί το ευρύ κοινό, μερικές φορές μάλιστα χωρίς κανένα υλικό κίνητρο, αλλά και λόγω των υψηλών ηθικών προτύπων που έχει θέσει- καταφέρνει να προσδώσει βαρύτητα στο επάγγελμα του οποίου την ταυτότητα κοινωνεί.

Διγότερο βάσει της ποιότητας του αντικειμένου ενός επαγγέλματος –ενός καλού ή καλύτερου σχεδίου, κτιρίου, χώρου ή πόλης– και περισσότερο μέσω των προγραμματικών δράσεών του, ο ακτιβισμός δύναται να προαγάγει τρία σημαντικά θέματα του επαγγελματικού κλάδου που τον υιοθετεί: πρώτον, την ανανέωση του γνωστικού του αντικειμένου μέσα στο πλαίσιο των νέων κοινωνικών αλλαγών. Δεύτερον, τον εκσυγχρονισμό της κανονιστικής του διάστασης με την εφαρμογή ενός νέου ηθικού κώδικα που περιλαμβάνει τη βοήθεια προς τους μη προνομιούχους και τη βιωσιμότητα. Τρίτον, να ανυψώσει την αποτίμηση της αξίας του με το να υπογραμμίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος τα οποία το διαφοροποιούν και το ανυψώνουν σε σύγκριση με άλλα επαγγέλματα.¹² Κατόπιν της εξέλιξης αυτών ακριβώς των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της, η κοινωνία και/ή το κράτος δύναται να αναγνωρίσει στο επάγγελμα αυτό το δικαίωμα της Αυτονομίας και της αυτορρύθμισής του.

Σύμφωνα με τον Ulrich Beck, φορείς που δεν προέρχονται από το πολιτικό ή το συντηρητικό σύστημα, συχνά δημιουργούν πολιτικά υποσυστήματα που εισέρχονται στην πολιτική арένα «για να διαμορφώσουν την κοινωνία έξω από το κυρίαρχο σύστημα».¹³ Μέσω του ακτιβισμού, η αρχιτεκτονική –όπως και κάθε επάγγελμα που τον υιοθετεί για να επικοινωνήσει την επαγγελματική ταυτότητα των μελών του– δύναται να μεταμορφωθεί από ένα απλό «σύστημα ειδικών» σε μία δύναμη που μπορεί πλέον να κινηθεί μέσα στον δημόσιο χώρο της δημοκρατίας και να διαπραγματευτεί με τους υπόλοιπους παίκτες

capital, who tend to identify with a degree of independence from the economy. Relative power in this conflict depends on the total degree of Autonomy in the field, i.e. on the extent to which it manages to impose its own norms and rules on those who produce, including those who comply more fully with external demands.¹⁶ This definition of Autonomy is the most suitable for illuminating its role as a barometer of the struggle between External and Internal factor in [every] field.¹⁷

It is on this notion that I focus now, because it is this view of Autonomy as an ongoing project that can shed light on a way of implementing activism and collective action.

Activism is associated, through Autonomy, with the boundaries of the field – a place of conflict, transient or permanent, a border that delineates its territory.¹⁸ Autonomy – one of the most powerful notions in architecture, without which its conception can only be partial or limited – often comes as a gesture of negation, as in the *Camp for Oppositional Architecture* congress, and as a result of a dynamic control or reality, a conflict between architecture, society and the market.

It is this approach of activism through the sphere of the profession, or even more as a professionalization project, that I believe needs to be stressed in the present context. Many new stances, which emerge as avant-garde, are negatively articulated for the most part; they come as resistance to some dominant views. Architectural activism provides the profession with a mechanism for renewal and change. Activism functions on an intermediate level between society and architecture's cognitive, normative and evaluative content. Imbued with the elements of refusal and consensus, activism has managed to bring about, to a greater or lesser extent, professional expansion and rejuvenation in many societies

(πολιτικούς, ομαδικούς και κοινωνικούς φορείς) ώστε να διεκδικήσει μία σημαντική θέση στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τον χώρο, αλλά και να ξεπεράσει τις αντίστοιχες και τις ανταγωνιστικές ομάδες ειδικών. Η αρχιτεκτονική, με τη βοήθεια του αρχιτεκτονικού ακτιβισμού έχει γίνει ένα τέτοιο πολιτικό υποσύστημα.

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

Η ιδανική επαγγελματική Αυτονομία εμπεριέχει την αντίθεση της προλεταριοποίησης: οι ίδιοι οι εργαζόμενοι καθορίζουν τι είδους εργασία θα κάνουν και πώς θα την κάνουν. Η επαγγελματική Αυτονομία επιτρέπει στους εργαζομένους να δώσουν έμφαση στην ελευθερία βούλησης όσον αφορά την εργασία τους, να διεκδικήσουν το δικαίωμα να διαθέτουν προσωπική κρίση και ευθύνη, και να ρυθμίζουν οι ίδιοι τις δραστηριότητές τους. Ιδανικά, επαγγελματική Αυτονομία, που είναι και ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των αυθεντικών επαγγελμάτων, παράλληλα με την *εξειδίκευση*, και την *έμφαση στα διαπιστευτήρια*, σημαίνει ότι οι επαγγελματίες έχουν απόλυτη εξουσία επί όλων εκείνων των προσωπικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών ζητημάτων τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν με τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους. Αυτονομία σημαίνει, στην κυριολεξία, να δημιουργείς τους δικούς σου νόμους.

Η Αυτονομία όμως, σύμφωνα με τον Καστοριάδη, δεν αναφέρεται απλώς στην «Αυτοδιαχείριση», και ελάχιστη σχέση έχει με τον ορισμό που της έδωσε ο Καπτ· δεν αναφέρεται στη δράση σύμφωνα με έναν νόμο που έχει οριστεί από τον Λόγο του υποκειμένου άπαξ και διά παντός. Είναι η συνεχής αυτο-αμφισβήτηση του νόμου και της θεμελίωσής του, όπως και η δυνατότητα να δημιουργείς, να πράττεις και να θεσπίζεις.¹⁴

Στην πολιτική επιθεώρηση *Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα* ο Καστοριάδης διατύπωσε την άποψη ότι η Αυτονομία είναι η πολιτική δραστηριότητα με την οποία αμφισβητούμε τους εκπροσώπους

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις.
Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

and countries. All this manifests itself in the *autonomous moments* of architecture: in those moments when architecture employs all its knowledge to respond to an external reality which urges it further on, when it pursues its *desire for full Autonomy*. The action comes in response to certain conditions (social, economic). Therefore, the moments of resistance and consensus mark the limit of tension, the point of transition from internal rules and professional knowledge to the social and political reality that prevails outside architecture. It is at that moment of tension that new ways and possibilities open up.

So far I have talked about Autonomy in a theoretical context and from a sociological viewpoint. In fact, the AAO project has a pronounced pragmatic tint, as one of its aims is to identify, delineate or create a field where refusal and resistance form a battle zone of transition from some external conditions to an Internal generation of constructive and promising thoughts and actions; External here means pertaining to society, and Internal denotes a profession's rules and norms.

So it is at that boundary of tension, of negotiation between Internal and External, that I position the entire AAO project. And it is there that I should like us to concentrate; to see how all of us as citizens and professionals can proceed from this intermediate point of clash or negotiation in order to advance both our disciplines and society in general.

μας και μετασχηματίζουμε τους θεσμούς. Η αυτόνομη προσπάθεια δεν έχει ως στόχο ένα σύστημα καθ' όλα έτοιμο και πλήρες, το οποίο δεν επιδέχεται επιπλέον αλλαγές, αλλά την απαρχή και συνεχόμενη ανανέωση της προσπάθειας που εμπεριέχει κριτική σκέψη και αποφασιστικότητα για να αναδιοργανώσουμε τους θεσμούς μας. Η Αυτοδιαχείριση είναι πανταχού παρούσα στην κοινωνία, συνθήως με τη μορφή της Ετερονομίας, η οποία είναι η αυτο-απόκρυψη της διαδικασίας Αυτοδιαχείρισης, ο καταλογισμός της σε ένα εξω-κοινωνικό και υπερ-φυσικό πρότυπο.¹⁵ Και ενώ υπάρχει συνεχής διαμάχη μεταξύ Αυτονομίας και Ετερονομίας, μεταξύ της δήλωσης της Αυτονομίας και αυτού που διαβρώνει τα απολύτως αλληλένδετα στοιχεία της, και οι δύο λειτουργούν παράλληλα, μεταβάλλοντας και τον εαυτό τους αλλά και η μία την άλλη.¹⁶

Αναφερόμενος στο πεδίο της τέχνης, ο Pierre Bourdieu προσδιορίζει την Αυτονομία μαζί με την Ετερονομία ως το πεδίο των συγκρούσεων όσον αφορά τον συσχετισμό δυνάμεων. Ενώ η Ετερονομία ευνοεί όσους κυριαρχούν στο πεδίο της τέχνης οικονομικά και πολιτικά, η Αυτονομία αφορά τους υποστηρικτές που δεν διαθέτουν συγκεκριμένο κεφάλαιο και τείνουν να ταυτίζονται με έναν βαθμό ανεξαρτησίας από την οικονομία. Ο συσχετισμός δυνάμεων μέσα σε αυτήν τη διαμάχη εξαρτάται από τον συνολικό βαθμό Αυτονομίας που υπάρχει στο πεδίο, δηλαδή μέχρι ποιο σημείο καταφέρνει να επιβάλει τις δικές του νόρμες και τους δικούς του κανόνες σε όσους παράγουν έργο, συμπεριλαμβάνονται περισσότερο στις εξωτερικές του πεδίου απαιτήσεις.¹⁷ Αυτός ακριβώς ο ορισμός της Αυτονομίας είναι ο πιο κατάλληλος για να φωτίσει τον ρόλο που διαδραματίζει ως βαρόμετρο στη σύγκρουση μεταξύ του Εξωτερικού και του Εσωτερικού παράγοντα τού (κάθε) πεδίου.¹⁸

Σε αυτήν την έννοια θα επικεντρωθώ εδώ, διότι η συγκεκριμένη άποψη περί Αυτονομίας –η

1. http://www.oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0006920#m_en_gb0006920

2. *Design Like You Give a Damn*, ed. by Architecture for Humanity (New York: Metropolis Books, 2006)

3. Morris Ginsberg, 'The Psychological Basis of Social Life' in *Sociology* (London: Oxford University Press, 1934), p. 98

4. Andreas Belve, *Ungeellige Geselligkeit: Kant: warum die Menschen einander, nicht wohl leiden' aber auch nicht voneinander lassen' können* (Würzburg: Königshausen und Neumann, 2000)

5. Sigmund Freud, *Civilization and its Discontents*. The Standard Edition, Vol. XXI. (London: Vintage, 2001), p. 111
6. *ibid*, p. 114
7. Chantal Mouffe, *On the Political, Thinking in Action* (Abingdon; Routledge, 2005), pp. 19-21
8. Harold Perkin, *The Rise of Professional Society: England since 1880*. (London: Routledge, 1989), p. 13
9. *Ibid.*, p. 16
10. Magali Sarfatti Larson, *The Rise of Professionalism: A Sociological Analysis*. Berkeley etc. (London: University of California Press, 1977), p. 215
11. All three dimensions are examined by Magali Sarfatti Larson, *The Rise of Professionalism*, p. 10
12. Ulrich Beck, *Reflexive Modernization : Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order* (Cambridge: Polity Press, 1994), p. 5
13. Cornelius Castoriadis, *Philosophy, Politics, Autonomy: Essays in Political Philosophy* (New York: Oxford University Press, 1991) pp. 163-164
14. Cornelius Castoriadis, *Philosophy, Politics, Autonomy: Essays in Political Philosophy*
15. *Ibid*, p. 159
16. Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production*, p. 40
17. The three dimensions of the Ideal-type of Profession are Cognitive, Normative, and Evaluative; Magali Sarfatti Larson, *The Rise of Professionalism : A Sociological Analysis*. Berkeley etc.; London: Univ. of California Press, 1977. p. 10
18. For the characteristics of this boundary, see Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production*, pp. 42-43

Αυτονομία δηλαδή ως έργο εν εξελίξει– φωτίζει έναν τρόπο άσκησης του ακτιβισμού και της συλλογικής δράσης γενικότερα.

Ο ακτιβισμός συσχετίζεται μέσω της Αυτονομίας και της Ετερονομίας με τα όρια του πεδίου. Είναι ένας χώρος διαμάχης, παροδικής ή με διάρκεια, ένα σύνορο που οριοθετεί την επικράτειά του πεδίου στην κοινωνία.¹⁹ Μία από τις πιο δυνατές έννοιες της αρχιτεκτονικής, η Αυτονομία, χωρίς την οποία η κατανόηση της αρχιτεκτονικής καθίσταται μερική ή περιορισμένη, παρουσιάζεται συχνά ως χειρονομία άρνησης, όπως του συνεδρίου του *Camp for Oppositional Architecture*, και ως αποτέλεσμα ενός δυναμικού ελέγχου της πραγματικότητας: μία αντιπαράθεση μεταξύ αρχιτεκτονικής, αγοράς και κοινωνίας.

Αυτή η πλευρά του ακτιβισμού, μέσα από τη σφαίρα του επαγγέλματος ή ακόμα περισσότερο μέσα από τη διαδικασία επαγγελματοποίησης, είναι που πιστεύω ότι χρειάζεται εδώ να τονιστεί. Αναλυτικότερα, πολλές νέες θέσεις που ορίζονται ως πρωτοπορία είναι σαφώς διατυπωμένες αρνητικά κατά κύριο λόγο. Τις καθορίζει η αντίδραση ως προς κάποιες κυρίαρχες θέσεις. Ο αρχιτεκτονικός ακτιβισμός άρα προσφέρει στο επάγγελμα έναν μηχανισμό ανανέωσης και αλλαγής. Ο ακτιβισμός λειτουργεί σε ένα ενδιάμεσο πεδίο μεταξύ της κοινωνίας και του γνωστικού αντικειμένου της αρχιτεκτονικής, της κανονιστικής της διάστασης και της αποτίμησης της αξίας της. Εμποτισμένος με τα στοιχεία της άρνησης και της ομοφωνίας καταφέρνει να επιφέρει σε πολλές κοινωνίες και χώρες, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, μια επαγγελματική διεύρυνση. Όλα αυτά εντοπίζονται στις *αυτόνομες στιγμές* της αρχιτεκτονικής: τις στιγμές εκείνες που η αρχιτεκτονική χρησιμοποιεί όλη της τη γνώση για να ανταποκριθεί στην εξωτερική πραγματικότητα που την ωθεί προς τα εμπρός, αλλά και προς την *επιθυμία για την απόλυτη Αυτονομία* της. Όλοι οι αρχιτέκτονες δρουν ενάντια σε μερικές δεδομένες (κοινωνικές, οικονομικές) καταστάσεις με στόχο να ανταποκριθούν

Συμμετοχικός σχεδιασμός προς όλες τις κατευθύνσεις.
Επαγγελματική ηθική, δημιουργικός ακτιβισμός

σε αυτές. Επομένως, οι στιγμές της αντίστασης και της ομοφωνίας σηματοδοτούν το όριο της έντασης, το όριο της μετάβασης από τους εσωτερικούς κανόνες και την επαγγελματική γνώση στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα που επικρατεί έξω από την αρχιτεκτονική. Ακριβώς τη στιγμή της έντασης εμφανίζονται νέοι δρόμοι, νέες δυνατότητες.

Ός τώρα αναφέρθηκα στην έννοια της Αυτονομίας μέσα σε ένα θεωρητικό πλαίσιο και από μια κοινωνιολογική σκοπιά. Στην πραγματικότητα, οι δράσεις ΑΑΟ έχουν μια έντονη πραγματιστική χροιά, καθώς ένας από τους στόχους τους είναι να δημιουργήσουν, να εντοπίσουν ή να οριοθετήσουν ένα πεδίο όπου η άρνηση δημιουργεί μια μάχιμη ζώνη μετάβασης από κάποιες Εξωτερικές συνθήκες σε μια Εσωτερική παραγωγή σκέψεων και ενεργειών (με βάση τις νόρμες και τους κανόνες κάθε επαγγέλματος), η οποία είναι γόνιμη και ανοίγει προοπτικές.

Εκεί λοιπόν, στο όριο της έντασης, στο όριο των διαπραγματεύσεων μεταξύ του Εσωτερικού και του Εξωτερικού είναι που πάνω απ' όλα τοποθετώ τις δράσεις ΑΑΟ. Και εκεί θα ήθελα να δώσουμε σημασία και να δούμε πώς μέσα σε αυτό το ενδιάμεσο όριο διαπραγμάτευσης ή σύγκρουσης μπορούμε όλοι μαζί, ως πολίτες και επαγγελματίες, να προχωρήσουμε μπροστά και τα πεδία μας, αλλά και την ίδια την κοινωνία.

---

1. «activism n.” *The Oxford American Dictionary of Current English*. (Oxford University Press, 1999). *Oxford Reference Online*. Oxford University Press. Kingston University. 26 June 2009 http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t21_e320

2. Γιώργος Μπαμπινώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2005)

3. *Design Like You Give a Damn*, ed. by Architecture for Humanity (New York: Metropolis Books, 2006)

4. Morris Ginsberg, 'The Psychological Basis of Social Life' in *Sociology* (London: Oxford University Press, 1934), σ.98

5. Andreas Belve, *Ungesellige Geselligkeit: Kant: warum die Menschen einander, nicht wohl leiden' aber auch nicht, voneinander lassen' können*

(Würzburg: Königshausen und Neumann, 2000)

6. Sigmund Freud, *Civilization and its Discontents*. The Standard Edition, Vol. XXI. (Λονδίνο: Vintage, 2001), σ.111
7. Sigmund Freud, *Civilization and its Discontents*, σ 114
8. Chantal Mouffe, *On the Political, Thinking in Action* (Abingdon; Routledge, 2005), σ.σ.19-21
9. Harold Perkins, *The Rise of Professional Society: England since 1880*. (London: Routledge, 1989), σ 13
10. Ibid., σ.16
11. Magali Sarfatti Larson, *The Rise of Professionalism : A Sociological Analysis*. Berkeley etc. (London: University of California Press, 1977), σ 215
12. Και τις τρεις διαστάσεις τ ς πραγματεύονται οι Magali Sarfatti Larson, *The Rise of Professionalism: A Sociological Analysis*, σ.10
13. Ulrich Beck, *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order* (Cambridge: Polity Press, 1994), σ 5
14. Cornelius Castoriadis, *Philosophy, Politics, Autonomy : Essays in Political Philosophy* (New York: Oxford University Press, 1991) σσ. 163-164
15. Cornelius Castoriadis, *Philosophy, Politics, Autonomy : Essays in Political Philosophy* (New York: Oxford University Press, 1991)
16. Ibid, σ 159
17. Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production*, σ.40
18. The three dimensions of the Ideal-type of Profession are the Cognitive, Normative, and Evaluative, Magali Sarfatti Larson, *The Rise of Professionalism : A Sociological Analysis*. Berkeley etc.; (London: University of California Press, 1977). σ 10
19. Για τα χαρακτηριστικά των ορίων του πεδίου, βλ. Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production*, σ.σ.42-43

BOOK CATALOGUE CREDITS

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΒΙΒΛΙΟΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

The catalogue was first published on the occasion of the exhibition AAO project: Ethics / Aesthetics Benaki Museum, Athens, Pireos str. building 6 June 2011 - 31 July 2011

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την ευκαιρία της έκθεσης AAO project: Ηθική / Αισθητική Μουσείο Μπενάκη, Κτήριο οδού Πειραιώς, Αθήνα 6 Ιουνίου 2011 - 31 Ιουλίου 2011

The book-catalogue AAO project: Ethics / Aesthetics is available on:
www.papasotiriou.gr

Βιβλιοπωλεία Παπασωτηρίου

Για την ηλεκτρονική αγορά του βιβλιοκατάλογου AAO project: Ethics / Aesthetics:
www.papasotiriou.gr

AAO project: Ethics / Aesthetics

© Lina Stergiou

Printed in Greece 2011

ISBN 978-960-491-026-7

Editor | Επιμελήτρια

Lina Stergiou | Λίνα Στεργίου

Editing director | Διεύθυνση Επιμέλειας

Katerina Antonaki | Κατερίνα Αντωνάκη

Editorial coordination |

Γενικός συντονισμός έκδοσης

Katerina Antonaki | Κατερίνα Αντωνάκη

Graphic design | Σχεδιασμός

This is Amateur (www.thisisamateur.com)

Production | Σχεδιασμός Παραγωγής

Papasotiriou Publishing |

Εκδόσεις Παπασωτηρίου (www.papasotiriou.gr)

Book binding | Βιβλιοδεσία

Stamou Publications Graphic Arts Ltd |
Στάμου Εκδόσεις Γραφικές Τέχνες ΕΠΕ

Printing office | Εκτύπωση

Petros Ballidis & Co | Μπαλλίδης Πέτρος & ΣΙΑ ΟΕ

Translations | Μεταφράσεις

Susan Apostolakis, Domniki Baltouma,
Giannis Kastanaras, Maria Koukiadi,
Tony Moser, Maria Paizi |
Σουζάνα Αποστολάκη, Δομνίκη Μπαλτούμα,
Γιάννης Καστάναρας, Μαρία Κουκιάδη,
Τώνης Μόζερ, Μαρία Παίζη

Conference papers edited by |

Επιμέλεια εισηγήσεων συνεδρίου

Susan Apostolakis, Maria Koukiadi |
Σουζάνα Αποστολάκη, Μαρία Κουκιάδη

Texts edited by | Επιμέλεια κειμένων

Susan Apostolakis, Maria Koukiadi, Tony Moser |
Σουζάνα Αποστολάκη, Μαρία Κουκιάδη,
Τώνης Μόζερ

Biographies edited by | Επιμέλεια βιογραφικών

Ioanna Priouolou | Ιωάννα Πριοβόλου

Proofreading | Τυπογραφική διόρθωση

Domniki Baltouma | Δομνίκη Μπαλτούμα

CONTENTS

FOREWORDS

- 012. Pavlos Geroulanos**
Minister for Culture and Tourism
- 014. Maria Kaltsa**
General Secretary - Regional Planning & Urban Development, Ministry of Environment, Energy & Climate Change
- 016. Spyros Raftopoulos**
Head of the School of Architecture of the National Technical University of Athens
- 018. George Harvalias**
Rector of the Athens School of Fine Arts
- 020. Lina Stergiou**
Initiator and Curator at large of the AAO project

CONFERENCE 1 : ETHICS / AESTHETICS

- 030. Lina Stergiou**
Introduction
- 032. Lina Stergiou**
Bottom-up, left and right:
Vocational Ethics, Creative Activism
- 047. Maurice Benayoun**
ArtCollider: Towards Transactional Aesthetics
- 061. Ole Bouman**
Architecture of Consequence
- 081. David Cottingham**
The Formation of the Avant-Garde:
Professionalism and Position-Taking
in Early 20th Century Paris
- 087. Lydia Matthews**
From the Ground Up: Designing Provocative
Prototypes, a Hands-On Curatorial Approach
- 113. Konstantinos Moraitis**
Ethics and Aesthetics: The example
of the twofold landscape evaluation
- 133. Lois Papadopoulos**
Against All Odds, Against All Gods
- 141. Maria Theodorou**
Architecture and economy:
The ethics of empowerment
- 165. Jilly Traganou**
Practices of deterritorialization and
post-national imagination: Heteronomous
demand as a framework of design ethics

ACADEMIC WORKSHOPS

- 195. AAO project - Parsons The New School
For Design, New York**
Exarchia: conversations / actions
- 205. AAO project - University Paris 8, CITU
research center of Paragraphe Laboratory
Social Collider**
- 209. AAO project - National Technical
University of Athens,
School of Architecture**
School environment and improving
the cityscape
- 217. AAO project - National Technical
University of Athens,
School of Architecture**
The ephemerality of the boundary
- 225. AAO project - University of Thessaly,
Department of Architecture**
The Apparatus Project
- 231. AAO project - Athens School of Fine Arts,
Master in Digital Arts**
Digital art and activism

PERFORMANCE - ACTIONS

- 240. Rebar**
Commonspace Project
- 246. Nomadic Architecture Network**
Athens, Urban situations
- 256. Athens Here and Now**
(Actions in the city center of Athens: video
projections and interactive new technologies
- outcomes of the academic workshops)
- 260. Athens Here and Now**
(Blanka Amezkuza:
3 / / 3 ...three walls on Wednesdays)
- 264. AAO project - University Paris 8,
CITU research center of Paragraphe**
Synchronizing cities

CONFERENCE 2 : ETHICS / AESTHETICS

EDITED BY
LINA STERGIΟΥ

A AGAINST
ALL
ODDS
PROJECT

A

O

ETHICS /
AESTHETICS